

هویت‌شناسی

در شعر دفاع مقدس

ندا ایمانی خوشخو

کارشناس ارشد زبان و ادب فارسی

نویسندگان گوناگون با توجه به تعاریف متفاوتی که از «هویت» ارائه داده‌اند، برای آن حوزه‌های متفاوتی نیز قائل شده‌اند. از جمله: هویت تاریخی، هویت فرهنگی، هویت قومی، هویت جغرافیایی، هویت سیاسی، هویت ملی و هویت دینی. صرف‌نظر از وجوه تمایز این حوزه‌های هویتی از یکدیگر، آنچه به‌عنوان وجه اشتراک در تمامی آن‌ها مشهود است، همان ماهیت «چیستی‌شناسی» هویت است.

نکته مهم در باب مقوله هویت، ماهیت «دو وجهی» و «متناقض» آن است. بدین معنی که هویت «مفهوم «ایستایی» و «پویایی» را به‌طور هم‌زمان در خویش دارد و همین امر موجب گردیده تا به‌رغم وجود تعاریف گوناگون از هویت در طول تاریخ، نتوان به مفهومی «مانع» در مورد آن دست یافت.^(۱)

۲- هویت دینی

با توجه به مفهوم اصطلاحی هویت و آنچه درباره دین گفته شده است^(۲)، می‌توان «هویت دینی» را این‌گونه تعریف نمود:

هویت دینی عبارت است از دریافت‌های انسان از دین که شامل مجموعه عناصر و مؤلفه‌هایی است که بیانگر فلسفه آفرینش جهان و هدفمندی این نظام است و با یگانه دانستن خالق هستی، بینش انسان را در مورد آفرینش جهان و آفرینش خویش از سوی خالق قادر و متعال، شکل می‌دهد و با تدبیر قوانین جامع و کافی

تعالی، هستی، وجود و آنچه موجب شناسایی شخص باشد و در اصطلاح، عبارت از حقیقت جزئی است؛ یعنی هرگاه ماهیت با شخص لحاظ و اعتبار شود، هویت گویند و گاه هویت به‌معنای وجود خارجی است و مراد تشخیص است و هویت گاهی بالذات و گاهی بالعرض است.^(۳) (فرهنگ معین، ذیل هویت)

به‌عبارت دیگر، هویت عبارت است از: «مجموعه ویژگی‌ها به‌ویژه ویژگی‌های شخصیتی و فرهنگی فرد که او را از دیگران متمایز می‌کند؛ واقعیت وجودی هر چیز، چگونگی» (انوری، ذیل هویت) بنا بر تعریف مذکور:

«هویت» مجموعه‌ای از مؤلفه‌هایی است که «چیستی» و «چگونگی» چیزی را مشخص می‌سازد و برحسب حوزه‌های متفاوت قابل بررسی و شامل مصادیق گوناگون است.

برای مثال، اگر هدف ارائه تعریفی از هویت فرد یا افراد باشد، هویت به دو مقوله «هویت فردی» و «هویت اجتماعی» قابل تقسیم خواهد بود. در مقوله «هویت فردی»، هویت عبارت است از: عنصری که باعث تمایز فرد از فردی دیگر می‌شود و به او پاسخی در مقابل این سؤال ارائه می‌دهد: «من کیستم؟»

در مقوله «هویت جمعی»، هویت عبارت است از عادات، هنجارها، اعتقادات و باورهایی متفاوت که گروهی را از گروه دیگر متمایز می‌کند و به هر گروه ویژگی جداگانه‌ای می‌بخشد که وجه تمایز آن گروه از سایر گروه‌ها مورد بررسی است.

چکیده

در دوره انقلاب اسلامی و پس از آن در جریان هشت سال دفاع مقدس، ایران عرصه نبرد حق و باطل شد و جوانان این مرز و بوم با بهره‌مندی از هدایتی روحانی، برای رسیدن به اهداف والای انسانی - که دفاع از میهن اسلامی بارزترین نمونه آن است - جان بر کف نهادند و به عرصه جهاد قدم گذاشتند.

نقش «دین» و «هویت دینی» در هدایت فکری و حمایت معنوی از این جهادگران و نیز در حفظ وحدت و یکپارچگی ملی برای دفاع از این مرز و بوم، اساسی و چشمگیر بوده است.

شکل‌گیری ادبیات دفاع مقدس، زمینه‌ای را فراهم آورد تا بخشی از آنچه در صحنه نبرد به‌وقوع می‌پیوست، به همت نویسندگان و شاعران این عرصه ثبت و ضبط شود و میراثی ارزشمند و جاودانه برای نسل‌های بعد به یادگار ماند. نویسنده مقاله حاضر می‌کوشد ضمن بررسی آراء متفاوت در باب «هویت» و ارائه تعریفی اجمالی از این مقوله، به تعریفی جامع از «هویت دینی» دست یابد و با ارائه تعاریفی از شعر دفاع مقدس و برشمردن برخی ویژگی‌های آن، به جایگاه هویت دینی در شعر دفاع مقدس بپردازد.

کلیدواژه‌ها: ادبیات پایداری، شعر دفاع

مقدس، هویت، هویت دینی

۱. هویت

۱- هویت در لغت به معنی «ذات باری

متناسب با این هدفمندی، وحدت‌بخش آحاد انسانی در مسیر زندگی و حرکت به سوی «خویش‌شناسی» خواهد بود و صرف‌نظر از تفاوت‌های نژادی، فرهنگی، محیطی، سیاسی و... در رویکردی «فرامرزی» و «فرزمانی»، محرک انسان‌ها در جهت برنامه‌ریزی صحیح برای زندگی و نیز عامل قوام بخش تعاملات انسانی است.

«هویت دینی»، عنصر معنابخش به زندگی انسان‌ها و پاسخی به این سؤال‌هاست:

«چه کس مرا آفرید؟»

«چه آفریده شدم؟»

«چگونه باید باشم؟»^(۳)

آنچه ارائه شد، تعریفی کلی از مفهوم «هویت دینی» بود. واضح است که حوزه مورد بررسی در این نوشتار «ایران» است و ایرانیان ضمن برخورداری از قدمت در تاریخ و فرهنگ، همواره در معرض هجوم اقوام بیگانه بوده‌اند و در این فرایند تاریخی، همواره در حفظ هویت «ایرانی» و «ملی» خود، در مواجهه و مقابله با این اقوام مهاجم، کوشیده‌اند.

ذکر این نکته ضروری است که در اکثر ادوار تاریخی، «یکتاپرستی» در میان ایرانیان مشهود است و می‌توان به این مؤلفه دینی به‌عنوان عنصری وحدت‌بخش در زمینه ملی، میان ایرانیان طی فرایند کهن تاریخی این کشور اشاره کرد.

پس از اسلام، ایرانیان، انگاره‌های اسلام را در عرصه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی به کار بستند و با برخورداری از پیشینه «یکتاپرستی»، از تعالی اسلام و آموزه‌های قرآن و سنت، در جهت حفظ «وحدت ملی»، بهره جستند.

در عصر حاضر در دوره «انقلاب اسلامی» شاهد نقش برجسته «دین» در پیروزی این انقلاب بوده‌ایم. دین اسلام با تقویت «هویت دینی» ایرانیان و تدوین قوانین اجتماعی و حقوقی و سیاسی براساس دستورات قرآنی، عامل محرک آحاد این ملت در جهت استقامت و ایثار در مقابله با استکبار بوده و آنان را در مسیر جهاد برای دفاع از مرزهای این کشور، به

رهبری پیشوایی الهی برانگیخته است. با توجه به آنچه بیان شد، عناصر «هویت دینی» را به‌طور کلی می‌توان عبارت دانست از:^(۴)

۱. یکتاپرستی

۲. اعتقاد به معاد و قیامت

۳. اعتقاد به نبوت و امامت

۴. اعتقاد به وجود دو نیروی حق و باطل و پیروزی نهایی حق

۵. جهاد در راه حق و جایگاه والای جهادگران، استقامت و ایثار

۶. مطرح بودن شهادت به‌عنوان یک ارزش و جایگاه والای شهیدان

۷. اعتقاد به زندگی جاوید برای شهدا

۸. بهره‌گیری از میراث تاریخی دین

هویت دینی عبارت است از دریافت‌های انسان از دین که شامل مجموعه عناصر و مؤلفه‌هایی است که بیانگر فلسفه آفرینش جهان و هدفمندی این نظام است

(به‌طور مثال: بهره‌گیری از مضامین عاشورایی، نام پیامبران و اشاره به زندگی و معجزات آن‌ها و...)

۹. به‌کارگیری مضامین دینی

۱۰. اخلاق‌گرایی

با توجه به رابطه شکل گرفته میان فرهنگ ایرانی و فرهنگ دینی، می‌توان هویت ایرانی را در ارتباط معنادار با هویت دینی دانست:^(۵)

«بنا به دلایل تاریخی، مذهب، تدین، معنویت و خداگرایی و وحدانیت، یکی از اجزاء سازنده هویت ایرانی محسوب می‌شود. پیش از اسلام ایرانیان یگانه‌پرست بودند و همواره پیوندی میان خود و آسمان برقرار می‌کردند. این اعتقاد به خدای یگانه و ناپیدا، زمینه طرح گرایش‌های عرفانی را هموار و حتی بعد از ورود اسلام به‌دنبال داشته است... با ورود دین اسلام به ایران، هویت دینی ایرانیان

خود را در سازگاری با هویت اسلامی قرار می‌دهد. (زنگنه‌پور، ۱۳۸۸)

به‌گونه‌ای که مؤلفه‌های هویت دینی را می‌توان در جای‌جای زندگی روزمره ایرانیان در اعصار اخیر، مشاهده نمود.

۳. شعر دفاع مقدس

تغییر و تحولاتی که در هر کشور به‌دنبال تغییر نظام حاکم پدید می‌آید، نوعی تحول ساختاری و بنیادی در حوزه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و فرهنگی آن جامعه ایجاد می‌کند.

انقلاب اسلامی در ایران حرکتی خودجوش بود که از میان توده‌های مردم برخاست و با رهبری صحیح و مدبرانه به بار نشست.

چنین حرکتی که در پی تلاش و طلب عامه مردم برای حفظ آرمان‌های ملی و ارزش‌های معرفتی و دینی خویش جان می‌گیرد، بی‌تردید تحولاتی ژرف را در حوزه‌های گوناگون اجتماعی و فرهنگی این جامعه ایجاد خواهد کرد و بالطبع، «ادبیات» نیز به‌عنوان حافظ و حامل فرهنگ و اعتقادات و آرمان‌های یک جامعه، به‌ویژه در حوزه معنایی دستخوش تغییرات بنیادین خواهد شد. این تغییرات با گذشت زمان در قالب نظم و نثر قابل رؤیت خواهد بود.

در سال‌های آغازین انقلاب و قبل از جنگ، فضای جوان و جدید اجتماعی و سیاسی، هنوز کاملاً به حوزه ادبیات راه نیافته و نهادینه نگشته بود. با شروع جنگ تحمیلی، مردمی که یک بار برای رهایی از سلطه کفر و خودکامگی نظام پیشین، دست از جان شسته و در خیابان‌ها به مبارزه پرداخته بودند، دگر باره در پی فتوای جهاد رهبر، پای در میدان مبارزه نهادند و به پاسداری از مرزهای کشور اسلامی پرداختند.

شاعران و نویسندگان نیز در این دوران، همدوش توده‌های مردم در حوزه «ادبیات» وارد میادین جنگ شدند و کوشیدند با سلاح قلم، ضمن بیان رشادتها و حماسه‌آفرینی‌های جهادگران، «عرفان عملی» جان یافته در



کلی عبارت‌اند از:
اعتراض، انتقاد، ایمان، ایشار، بیان و
بیادآوری آرمان‌ها و الگوها، تشویق به
مبارزه و جهاد، ستایش آزادی، ستایش
مبارزه و جهاد، ستایش مبارزان و
مدافعان، شهادت، محکوم کردن بیداد
داخلی و تجاوز خارجی، طرح چهره‌های
تاریخی و اسطوره‌های ملی و...
سنگری در
کتاب «پرسه در
سایه خورشید»،
شاخص‌های ادبیات

می‌گیرند اما حوزه محتوایی ادب مقاومت،
بسیار گسترده‌تر از موضوع مقاومت
است... هر جنگ چنانچه از سوی ملتی،
دفاع عادلانه از حقوق خویش تلقی شد،
ادبیات منسوب به آن، ادبیات مقاومت
است.» (همان: ۹۹)
به‌طور کلی، «ادبیات پایداری» می‌کوشد
ضمن بیان دردها و رنج‌های یک ملت
که می‌تواند ناشی از استبداد
داخلی یا ستم اعمال شده از
جانب تجاوزگران و
دول غارتگر باشد،

عرصه نبرد حق و باطل را به تصویر کشند
و با یادآوری آرمان‌های ملی و میهنی و
ارزش‌های دینی و مذهبی، توده‌های
مردم را به قیام علیه متجاوزان برانگیزند
و با دادن «بشارت پیروزی» - که وعده‌ای
از جانب پروردگار به جهادگران راه حق
است- آنان را به مقاومت و ایستادگی
تشویق کنند.

شعر دفاع مقدس

در میان انواع ادبی، شعر دفاع مقدس
در زمره «ادبیات پایداری» به‌شمار می‌آید.
نویسندگان گوناگون تعاریفی متعدد و
در بعضی موارد مشابه از ادبیات پایداری
ارائه داده‌اند. با در نظر گرفتن این مسئله،
که حوزه مورد بررسی ما در این نوشتار
ایران است و در اینجا به ذکر چند نمونه
از تعاریف ارائه شده از سوی نویسندگان
کشورمان بسنده می‌کنیم.

«عنوان ادبیات پایداری معمولاً به
آثاری اطلاق می‌شود که تحت شرایطی
چون اختناق و استبداد داخلی، نبود
آزادی‌های فردی و اجتماعی، قانون
ستیزی پایگاه‌های قدرت، غضب قدرت
و سرمایه‌های فردی و... شکل می‌گیرد.
بنابراین، جان‌مایه این آثار مبارزه با بیداد
داخلی یا تجاوز بیرونی در همه حوزه‌های
سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و
ایستادگی در برابر جریان‌های ضد آزادی
است.» (سنگری، ۱۳۸۶: ۶)

«شعر پایداری جدا از دلالت‌های
موضوعی، از منظر فلسفه و علوم نظری، به
شعری اطلاق می‌شود که محصول همدلی
میهنی یا قومی در برابر گونه‌ای از تجاوز
طبیعت بشری است. بدون شک نام این
رویداد عظیم، جنگ است اما جنگ، تنها
بستر شعر پایداری نیست. به‌بیانی دیگر،
واقعیت این است که موضوعات پایداری
و مفاهیم شعر مقاومت دلالت‌های در
زندگی بشری عام دارد و دوره‌های خاص
از نزع انسان با «طبیعت»، «حکومت»
و «بیگانه» را شامل می‌شود.» (کاکانی،
۱۳۸۵: مقدمه)

«... ادب مقاومت، بر کلیه آثاری اطلاق
می‌شود که در جریان دفاع، شکل

- مقاومت را چنین معرفی می‌کند:
۱. ترسیم چهره رنج کشیده مظلوم مردم
 ۲. دعوت به مبارزه
 ۳. بیان جنایت‌ها و بیدادگری‌ها
 ۴. توصیف و ستایش جان‌باختگان و شهیدان
 ۵. القای امید به آینده و پیروزی موعود
 ۶. ستایش آزادی و آزادگی

روح آزادگی ملت را بیدار کند و با
ترسیم چهره بیدادگران و افشای ظلم
و تجاوزهای روا شده از جانب آنان،
مردم را به قیام و تلاش در جهت تغییر
شرایط حاکم تحریض نماید و به مدد
پشتوانه‌های اعتقادی و دینی، به دفاع از
خود و وطن خود و ایستادگی برای حفظ
آرمان‌ها برانگیزد.
مفاهیم مطرح در ادبیات مقاومت به‌طور

۷. ستایش سرزمین خود

۸. طرح بی هویتی جامعه و تبعیدیان

۹. طرح نمادهای اسطوره‌ای و ملی و تاریخی. (سنگری، ۱۳۸۶)

محورهای اصلی شعر دفاع مقدس^۷:

شعر دفاع مقدس بر پایه اعتقادات و باورهای دینی مردم بنا شده است و مضامین مشهود در آن به‌طور کلی شامل: خداگرایی، اعتقاد به سؤال و جواب در محضر الهی، اعتقاد به نبوت و ائمه اطهار، بیان مضامین عاشورایی و... می‌باشد. شاعران دفاع مقدس ضمن سخن گفتن از آنچه در دوره انقلاب اسلامی به‌وقوع پیوست، به بیان حوادث هشت سال دفاع مقدس و حماسه‌ها و دلاوری‌های مجاهدان راه حق در طی این دوران، تبعات جنگ تحمیلی بر ملت ایران در طی دوران جنگ و پس از آن و نیز اعتراض و هشجاری نسبت به بعضی شرایط نامناسب داخلی از جمله کج‌روی‌ها و زران‌دوئی‌های فرصت‌طلبان پرداخته‌اند. گه‌گاه نیز نوعی یأس و ناامیدی در اشعار قابل ملاحظه است که در بعضی موارد با بارقه‌های حماسی همراه می‌گردد.

از ویژگی‌های واژگانی اشعار دفاع مقدس، می‌توان موارد زیر را برشمرد:

۱. بهره‌گیری از میراث دینی، شامل: واژگان قرآنی، داستان‌های دینی، احادیث و... (به‌طور مثال، لیلۃ‌القدر، اسم اعظم، حمد و تسبیح، قیامت و صراط‌المستقیم، اعتصموا، انا فتحنا، والفجر و...)

۲. به‌کارگیری افعال دعایی
۳. یادکرد از شهیدان و سخن گفتن با ارواح آنان

۴. ذکر اسامی خاص مانند اسم افراد، اسم مناطق جنگی و عملیات، اسم وسایل رزمندگان (مانند قمقمه، چفیه و...)
۵. بهره‌گیری از عنصر «خیال‌انگیزی»

و...
با بیان این مقدمات، ضمن معرفی اجمالی چند تن از شاعران برجسته دفاع

مقدس و ذکر نمونه‌هایی از اشعار ایشان به بررسی مؤلفه‌های هویت دینی در این اشعار می‌پردازیم.^۸

قیصر امین‌پور:

قیصر امین‌پور (۱۳۸۶-۱۳۳۸) متولد گتوند خوزستان بود. وی با دفاع از پایان‌نامه دکتری خویش با عنوان «سنت و نوآوری در شعر معاصر» به راهنمایی دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی، موفق به اخذ مدرک دکتری زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۶ شد. امین‌پور در سال ۱۳۵۸ در شکل‌گیری و استمرار فعالیت‌های حوزه هنری، در زمینه شعر نقش مؤثری داشت و تا سال ۱۳۶۶ مسئول صفحه شعر «هفته‌نامه سروش» بود.

امین‌پور از سال ۱۳۶۷ تدریس را در دانشگاه الزهرا آغاز کرد و در سال ۱۳۶۹ کارش را در دانشگاه تهران ادامه داد. از آثار وی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

طوفان در پرنانز (۱۳۶۵)، منظومه ظهر روز دهم (۱۳۶۵)، مثل چشمه مثل رود (۱۳۶۸)، بی‌بال پریدن (۱۳۷۰)، به‌قول پرستو (۱۳۷۵)، آئینه‌های ناگهان (۱۳۷۲)، گزیده اشعار (۱۳۷۸)، گل‌ها همه آفتابگردانند (۱۳۸۰) و...

در نوشتار حاضر کتاب «تنفس صبح» این شاعر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نمونه‌هایی از شاخصه‌های هویت دینی در شعر امین‌پور

۱. یکتاپرستی:

- دیدار تو را همه نشانی دادند/ ای در همه جا، کجاست پس خانه تو؟ (در کوچه

آفتاب: ۵۴)

- قطبی که مدار چشم او قبله‌نماست/ قلبش گل آفتابگردان خداست (در کوچه آفتاب: ۵۶)

۲. اعتقاد به معاد و قیامت:

- در واقع‌های چنان کجا بگیریم؟ زان مأمَن بی‌امان کجا بگیریم؟ (در کوچه آفتاب: ۵۷)

۳. اعتقاد به نبوت و امامت:

- از آستین روشن موسی/ دستی به رسم وام بگیرید (در کوچه آفتاب: ۱۶)
- مبدا خویشتن را واگذاریم/ امام خویش را تنها گذاریم، (در کوچه آفتاب: ۷۲)

۴. اعتقاد به وجود دو نیروی حق و باطل و پیروزی نهایی حق:

- نمرودیان همیشه به کارند/ تا همیشه‌ای به حیطة آتش بیاورند (تنفس صبح: ۱۲)
۵. جهاد در راه حق و جایگاه والای جهادگران و استقامت و ایثار آنان:

- ایستاده‌اند فاتح و نستوه/ بی‌هیچ خان و مان- در گوششان کلام امام است- فتوای استقامت و ایثار (تنفس صبح: ۲۶)

۶. مطرح بودن شهادت به‌عنوان یک ارزش و جایگاه والای شهیدان:

- یاران به آفتاب بگویند: صدپاره شو، هزار ستاره/ تا ذره ذره ذره بسازیم/ بر بامی از بلند شهادت/ تندیس از عروج/ آب از وضوی دست شهیدان بیاورید/ یا از چشم هر شهید/ یک قطره اشک شوق بگیرید/ یک قطره اشتیاق زیارت (تنفس صبح: ۱۵)

- تو گونه یک شهید را بوسیدی؟/ بوسیدن آفتاب، کاری است شگفت (تنفس صبح: ۶۱)

۷. اعتقاد به زندگی جاوید شهیدان:

- کو عمر خضر، رو طلب مرگ سرخ کن/ کاین شیوه جاودانه‌ترین طرز بودن است (تنفس صبح: ۳۲)

- زان وادی بی‌نشانه آن شب/ یک یک همه را به نام خواندند/ ماندند به عهد خویش و رفتند/ رفتند ولی همیشه ماندند (تنفس صبح: ۴۱)

۸. بهره‌گیری از میراث تاریخی دین:
- ز جاده‌های خطر بوی یال می‌آید/
کسی از آن سوی محال می‌آید/ صدای
کیست؟ خدایا درست می‌شنوم؟/ دوباره
بوی صدای بلال می‌آید (تنفس صبح:
۳۳)

- حسن تو کنایه‌ای به کنعان می‌زد/ در
نای تو نبض عید قربان می‌زد (در کوچه
آفتاب: ۶۳)

۹. به‌کارگیری مضامین دینی:
- جایی دگر برای عبادت نیافت عشق/
آمد به گرد طایفه ما طواف کرد (تنفس
صبح: ۲۸)

- برخیز به خون دل وضویی بکنیم/ در
آب ترانه شست‌وشویی بکنیم (در کوچه
آفتاب: ۷۱)

۱۰. اخلاق‌گرایی:
- آن سبز با طراوت خورشید/ بخشید
هر چه داشت/ جز آن لباس سبز (تنفس
صبح: ۱۸)

- بیا شبانه به درگاه او خشوع کنیم/ دو
دست آبی از این آستان فرا ببریم/ فروتنانه
در آن آستان خضوع کنیم (تنفس صبح:
۳۸)

بررسی اثر مورد نظر با توجه به شاخص‌های دهگانه هویت دینی:

با توجه به شاخص‌های دهگانه بررسی شده در این نوشتار، به‌کارگیری مضامین دینی در اشعار امین‌پور نسبت به سایر مؤلفه‌های مورد بررسی دارای بالاترین بسامد می‌باشد. با توجه به این مسئله،

متقابلاً اخلاق‌گرایی و تکیه بر مؤلفه‌های اخلاقی نیز به وفور در اشعار این شاعر یافت می‌شود. امین‌پور به مسئله شهادت و جایگاه شهیدان نیز توجه ویژه‌ای داشته و از میراث تاریخی دین مانند ذکر نام پیامبران، اشاره به واقعه عاشورا و... نیز به کرات در سرودن اشعار بهره برده است. بیان مضامین یکتاپرستی و اعتقاد به نبوت و امامت در اشعار وی دارای بسامدی تقریباً متوسط است.

با توجه به آنچه مورد بررسی و بیان قرار گرفت، می‌توان ترتیب مؤلفه‌های دینی به کار رفته در اشعار قیصر امین‌پور را برحسب فراوانی و تکرار، چنین بیان کرد:
۱. به‌کارگیری مضامین دینی، ۲. اخلاق‌گرایی، ۳. مطرح بودن شهادت به‌عنوان یک ارزش و جایگاه والای شهیدان، ۴. بهره‌گیری از میراث تاریخی دین، ۵. اعتقاد به نبوت و امامت، ۶. یکتاپرستی، ۷. اعتقاد به زندگی جاوید شهدا، ۸. اعتقاد به معاد و قیامت، ۹. اعتقاد به وجود دو نیروی حق و باطل و پیروزی نهایی حق و جهاد در راه حق و جایگاه والای جهادگران و استقامت و ایثار آنان.

سیدحسن حسینی

سیدحسن حسینی (۱۳۸۳ - ۱۳۳۵)، شاعر، محقق، مترجم و مؤلف متولد تهران و دارای مدرک دکتری زبان و ادبیات فارسی و نیز مسلط به زبان عربی و آشنا به زبان انگلیسی و ترکی بود. حسینی از سال ۱۳۵۲ شروع به

سرودن کرد و در سال ۱۳۵۸ به همراه قیصر امین‌پور و افرادی دیگر همچون آیت‌الله امامی کاشانی، استاد محمدرضا حکیمی و... حوزه اندیشه و هنر اسلامی را راه‌اندازی کرد. وی از سال ۱۳۶۷ در دانشگاه الزهرا تدریس را آغاز کرد و پس از آن حدود ۷ سال به تدریس در واحدهای مختلف دانشگاه آزاد اسلامی پرداخت. حسینی از سال ۱۳۷۸ تا پایان عمر در واحد ویرایش رادیو مشغول به کار بود. از آثار وی می‌توان هم‌صدا با حلق اسماعیل (۱۳۶۳) براده‌ها (۱۳۶۵)، بیدل و سبک هندی (۱۳۶۷)، گنجشک و جبرئیل (۱۳۷۰) و مشت در نمای درشت (۱۳۷۱) را نام برد. در نوشتار حاضر، «هم‌صدا با حلق اسماعیل» (قسمت اول: گزینه اشعار پس از انقلاب اسلامی او مورد بررسی قرار گرفته است.

نمونه‌هایی از شاخصه‌های

هویت دینی در شعر حسینی:

۱. یکتاپرستی:
- «مست می‌الستی کاین گونه
حق پرستی/ ماییم و وهم مستی در غایت
خمار می (هم‌صدا با حلق اسماعیل: ۲۷)
- جز آرزوی وصل تو یکدم نمی‌کنم/
یکدم ز سینه مهر تو را کم نمی‌کنم/
ای آنکه سربلند آفریده‌ای مرا/ جز پیش
آستان تو سر خم نمی‌کنم (هم‌صدا با
حلق اسماعیل: ۱۸)

دنباله مطلب در وبگاه نشریه

جدول تطبیقی شاخصه‌های هویت دینی راه‌یافته در شعر شاعران

نام شاعر	شاخصه‌ها									
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
قیصر امین‌پور	۴	۲	۵	۱	۱۳	۳	۷	۷	۱۵	۱۰
سید حسن حسینی	۱۴	۱	۸	۱۱	۱۷	۱۵	۳	۲۲	۳۳	۹
سلمان هراتی	۱۶	۵	۱۰	۳	۶	۱۳	۴	۲۱	۴۶	۳۴
سیدعلی موسوی گرمارودی	۱۰	-	۴	۴	۹	۸	-	۵	۷	۲
جمع	۴۴	۸	۲۷	۱۹	۳۳	۴۹	۱۰	۵۵	۱۰۱	۵۵